

Будз В.П.
volodymyr.budz@lnu.edu.ua
кандидат філософських наук, доцент,
докторант кафедри філософії
філософського факультету Львівського національного університету
імені Івана Франка
м. Львів, Україна

СОЦІАЛЬНЕ ЯК СИНЕРГІЙНА ЄДНІСТЬ БІОЛОГІЧНОГО ТА АКСІОЛОГІЧНОГО

Природа соціального є «похідною» від природи людини. Остання є визначальною у формуванні всіх типів суспільних відносин та всіх типів соціальних інститутів. У свою чергу, соціальні інститути формуються переважно у контексті самоорганізації антропологічних явищ та в цілому мають панантропологічну природу [1, 15].

Соціальні відносини та соціальні інститути виникають на основі прояву природи людини на біологічному та аксіологічному рівні. Саме тому життя людини у спільноті та всі соціальні інститути спрямовані на задоволення людських потреб, але таке задоволення здійснюється на основі цінностей – моральних, естетичних, правових. Тобто «...всі суспільні явища у своїй суті мають ціннісний зріз» [2, 5]. Крім того «...в безпосередніх інтерсуб'єктивних взаємодіях соціальні очікування проявляються насамперед як очікування цінностей» [6, 77]. Водночас цінності детермінують моральну активність особистості [3, 59] та є тим підґрунтям, на якому вибудовується суспільна взаємодія [4, 140].

У біологічному аспекті основою людини є генетична інформація, яка визначає специфіку буття людини як живої істоти. У соціальному аспекті онтологічне підґрунтя людини складають цінності, які є сутністю інтерперсональних відносин. Тобто цінності визначають специфіку буття людини як соціальної істоти. Цінності є тими критеріями, на основі яких верифікуються мотиви дій людини, визначається мета її діяльності та сенс буття.

Проте цінності, які визначають соціальну сутність людини за своєю природою не є суто теоретичними, тобто вони не є наслідком тільки чистого теоретизування, а швидше є «похідними» від біологічної природи людини. Тобто цінності виражають у першу чергу екзистенційні потреби людини, а тому вони не можуть бути «відірваними» від біологічного.

В такому аспекті соціальне постає як синергійна єдність біологічного та аксіологічного, власне це синергійне поєднання генетичних та аксіологічних чинників. В такому сенсі аксіологічні чинники є «похідними» від генетичних, які проявляються на рівні фізіологічних та біологічних потреб, а аксіологічні чинники можуть впливати на генетичні через обмеження фізіологічних потреб.

Якщо ж вести мову про співвідношення біологічного та соціального в людині, то соціальне домінує над біологічним, принаймні «випереджає» його у розвитку, а біологічні основи людини є незмінними. Однак соціальне також розвивається нерівномірно, оскільки спрямоване на духовні та матеріальні цінності. При цьому матеріальні цінності, які більш тісно пов'язані із біологічними потребами задовольняються у прогресуючому темпі. При цьому, як вважає В. Хміль, «сьогоднішнє суспільство досягло певних висот у розвитку виробничих сил та в економічному зростанні, але воно дуже багато чого загубило в гуманітарній сфері: людина на протязі століть отримує перемогу в техніці, в науці, але в результаті суспільство залишилося серед руїн зневір'я та духовної кризи» [5, 344]. В такому аспекті людина більше схильна задовольняти в першу чергу біологічні потреби, про що свідчить швидкий прогрес матеріального виробництва та матеріальних цінностей. З іншого боку, прогрес матеріальних цінностей у порівнянні з духовними є можливий тому, що матеріальні цінності здатні існувати у предметній формі. Духовні цінності існують лише в ідеальній формі, власне у людському дусі, який, однак зафіксувати в матеріальній формі неможливо. Звідси, насправді духовні цінності у суспільстві не прогресують, оскільки, як не парадоксально вони у більшості випадків для людини є менш перспективними, ніж матеріальні, які

пов'язані з біологічною природою людини. В такому сенсі біологічне на рівні матеріальних цінностей домінує над соціальним, хоча в цілому біологічне (на рівні генетичної інформації) та соціальне (на рівні цінностей) перебувають у синергійній єдності, а тому не протистоять одне одному, а створюють феномен соціального.

Використана література:

1. Будз В. П. Панантропологічна парадигма суспільної самоорганізації / В. П. Будз // Вісник Львівського університету. Серія філософські науки. – 2019. – Вип. 23. – С. 12–18. DOI: <https://doi.org/10.30970/2078-6999-2019-23-2>

2. Будз В. П. Філософські аспекти трансформації сучасного українського суспільства / В. П. Будз // Етико-аксіологічні аспекти трансформації сучасного українського суспільства. – Івано-Франківськ: Видавець І.Я. Третяк. – 2009. – С. 5–8.

3. Гоян І. М. Цінність як детермінанта моральної активності особистості / І. М. Гоян // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – 2002. – №7(1). – С. 53–60.

4. Сторожук С. В. Аксіологічні засади євроінтеграції України / С. В. Сторожук, І. М. Гоян, О. В. Федик // Politicus. – 2018. – Вип. 2. – С. 139–146. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616-2018-2-139-146>

5. Хміль В. В. Проблема формування світоглядних пріоритетів сучасного суспільства / В. В. Хміль // Актуальні проблеми духовності: зб. наук, праць. – 2010. – Вип. 11. – С. 344–347.

6. Hoian I. M. Anthropological and Axiological Dimensions of Social Expectations and their Influence on Society's Self-Organization / I. M. Hoian, V. P. Budz // Anthropological Measurements of Philosophical Research. – 2020. – №18. – P. 76–86. DOI: <https://doi.org/10.15802/ampr.v0i18.221379>